

KASA HESABININ TERS BAKİYE ve OLAĞANÜSTÜ YÜKSEK BAKİYE VERMESİNİN VERGİSEL SONUÇLARI

Secahattin VURAL (*)

1 - GİRİŞ

Kasa hesabı, mükelleflerin vergi matrahlarını aşındırmak ve dolayısıyla ödeyecekleri vergi miktarını azaltmak maksadıyla bir takım suistimallere konu edilebilecek bir hesaptır. Buna ilişkin olarak en çok rastlanan durumlardan bir tanesi de işletmelerin hacmi ve olağan nakit çıkışları için kasada tutulması gereken nakitten daha fazlasını aslında kasada olmamasına rağmen kasada gibi göstermeleri ve bu paraları işletme kayıtları dışında değerlendirmeleridir. Böyle durumlarda, örtülü kazanç dağıtımı yapıldığından bahisle mükellefler hakkında cezalı tarhiyat yapılabilecektir.

Yazımızda, Kasa Hesabının işleyişine kısaca değinildikten sonra bu hesapta tutulan fazla nakdin ne gibi vergisel sonuçlarının olabileceği ve bununla ilgili dikkat edilmesi gereken noktalar üzerinde durulacaktır.

2- KASA HESABININ İŞLEYİŞİ

Kasa hesabı aktif karakterli bir hesap olup daima borç kalanı verir. Nakit girişleri hesaba borç

kaydı nakit çıkışları ise hesaba alacak kaydı yapılarak muhasebeleştirilir. Dolayısıyla kasaya giren paradan fazlası çıkamayacağı için hesap hiçbir zaman alacak kalanı vermez. Kasanın alacak kalanı vermesi, olmayan bir paranın kasadan çıkılması sonucunu doğurur ki bu da kasadan yapılan ödemelerin gerçek olmadığını gösterir. Bu durum vergi matrahını azaltmak için hayali belgelerle yapılan ve gerçek olmayan alışlarda da söz konusu olabilecektir. Özellikle işletme yetkililerince, sahte belgeli alışlarına ilişkin ödemeyi elden yaptıklarının iddia edilmesi durumunda kasa hesabının inceleme elemanları tarafından bu yönüyle incelenmesi isabetli olacaktır. Kasa hesabına ilişkin olarak bahsi geçen bu gibi durumlar, işletmelerin kurum kazancı ve vergi matrahlarının re'sen takdir edilmesini gerektirecektir. Nitekim Danıştay Dördüncü Dairesi'nin verdiği; "Kasa hesabı aktif karakterli bir hesap olup, kasaya giren paradan daha fazlasının çıkacağı düşünülme-yeceğinden, bu hesabın alacak bakiyesi vermesi re'sen takdir nedenidir." şeklindeki E: 1978/4002, K: 1979/1869 sayılı kararı da bu yöndedir.

(*) Vergi Denetmen Yardımcısı

3- KASA HESABINDAKİ FAZLALIĞIN VERGİSEL SONUÇLARI

Kasa hesabı işletmelerin çoğunda kullanılan merkezi bir hesap olup aynı zamanda kayıt dışı işlemlerin gizlenebileceği riskli de bir hesaptır. Kasa hesabında işletmenin olağan nakit çıkışları ve kapasitesi dikkate alınarak makul bir seviyede nakit bulundurulması gerekmektedir. Aksine işletmenin olağan nakit çıkışları ve kapasitesinin üzerinde nakit bulundurulması durumlarında, mükellefler cezalı tarhiyatla karşı karşıya kalabileceklerdir. Burada cezalı tarhiyatın gerekçesi, gerçekte bu paranın kasada olmaması ve ortaklar tarafından çekilmek suretiyle örtülü kazanç dağıtımı yapılmasıdır. Yani şirketin bu paralardan elde edebileceği nemalar kadar dönem kazancı eksik tespit edilerek vergi ziyasına sebebiyet verilmiş olmasıdır. Bu konuya ilişkin cezalı tarhiyata vergi kanunlarının yanında Türk Ticaret Kanunu'nun bazı hükümleri de dayanak teşkil etmektedir.

Gerek Türk Ticaret Kanunu gerekse vergi kanunları hükümleri gereği bir işletme varlıkları üzerinde; işletme sahibi, ortaklar ve üçüncü kişilerin diledikleri gibi tasarrufta bulunmalarına izin verilmemiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 137. maddesinde ticaret şirketlerinin hükmü şahsiyete haiz olup şirket mukavelesinde yazılı işletme mevzuunun çevresi içinde kalmak şartıyla bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilecekleri belirtilmiştir. Ticaret şirketleri anılan madde uyarınca hükmü şahsiyeti haiz olduklarına göre, **şirket malvarlığının gerçek sahibi hükmü şahıstır.** Yani şirket ortaklarının kişiliği ile şirketin tüzel kişiliği kesin çizgilerle birbirinden ayrılmıştır.

Öte yandan Gelir Vergisi Kanunu'nun 41. maddesinin birinci fıkrasının ilk dört bendinde teşebbüsün sahibi ile eşi ve çocuklarının işletmeden

çektikleri paralar veya aldıkları sair değerler ile teşebbüsten bu kişilere yapılan bazı ödemelerin ticari kazancın tespitinde gider olarak indirilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Buna göre;

1. *Teşebbüs sahibi ile eşinin ve çocuklarının işletmeden çektikleri paralar veya aynen aldıkları sair değerler (Aynen alınan değerler emsal bedeli ile değerlendirilerek teşebbüs sahibinin çektiklerine ilave olunur.)*

2. *Teşebbüs sahibinin kendisine, eşine, küçük çocuklarına işletmeden ödenen aylıklar, ücretler, ikramiyeler, komisyonlar ve tazminatlar,*

3. *Teşebbüs sahibinin işletmeye koyduğu sermaye için yürütülecek faizler,*

4. *Teşebbüs sahibinin, eşinin ve küçük çocuklarının işletmede cari hesap veya diğer şekillerdeki alacakları üzerinden yürütülecek faizlerin Gider olarak indirilmesi kabul olunmaz.*

Söz konusu bentlerde yer alan düzenlemeler, **işletmenin ticari varlığı ile işletme sahip ya da yakınlarının kişisel varlıklarının birbirinden ayrılması, ticari işletmeye ilişkin giderlerle, işletme sahip ya da yakınlarının özel tasarruflarının ve giderlerinin birbirlerinden ayrılması amacını taşımaktadır.**¹

Türk Ticaret Kanunu'nun 11. maddesine göre ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer müesseselerin ticari işletme sayılacağı hükme bağlanmıştır. Bu hükümlerin yanında Ticaret Sicili Tüzüğü'nün 14. maddesinin 2. fıkrasında "**Bir gelir sağlamayı hedef tutmayan faaliyetlerin ... ticari işletme sayılmayacağı**" belirtilerek ticari işletmelerin **kazanç sağlamayı hedef tutmak gibi bir zorunluluklarının olduğu** ortaya konulmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere ticaret şirketlerinin kuruluşundaki temel amaç kazanç elde etmektir.

¹ "Beyanname Düzenleme Kılavuzu" 2008, Hesap Uzmanları Derneği

Türk Ticaret Kanunu'nun 18. maddesinde tüzel kişiliğe haiz ticaret şirketlerin tacir oldukları belirtilmiştir. Ticaret şirketlerinin tüzel kişi tacir oldukları hususu, kanunun 21.maddesindeki "*Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır.*" Hükümü dikkate alınarak değerlendirildiğinde tüzel kişi tacirlerin tüm işlerinin **ticari** nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü tüzel kişi tacirlerin tüm işleri ticari işletmeleriyle ilgilidir; bunların özel hayatlarına ilişkin bir işlem ve faaliyetleri söz konusu olamaz. Ticari nitelik taşıyan her işin/işlemin temelinde de gelir elde etme amacı yatmaktadır. Nitekim Türk Ticaret Kanunu'nun 22.maddesinde ticari işletmesi gereği bir iş veya hizmet gören tacirin ücret isteme ve verdiği avanslar, yaptığı masraflar için de faiz isteme hakkı olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca Türk Ticaret Kanunu'nun 20. maddenin 2. fıkrasında her tacirin, ticaretine ait bütün faaliyetlerinde **basiretli iş adamı** gibi hareket etmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla her tacir, işletmesinin menfaatleri doğrultusunda gelir elde etmeyi temel amaç edinip, mevcut nakitlerini gelir elde etme yönünde değerlendirmek durumundadır.

Günümüzde hiçbir basiretli iş adamının olağanüstü rakamlarda parayı kasasında atıl bir şekilde bekletmesi düşünülemez. Çünkü atıl olarak bulundurulmuş nakdin getirisi olmadığından işletmenin karlılığı azalmaktadır. Özellikle enflasyonun olduğu ve faiz oranlarının yüksek olduğu, paranın zaman değerinin daha da önem kazandığı zamanlarda atıl nakit değer tutmak işletmenin kazanç potansiyelini daha da kısıtlamaktadır. Zamanımızda para piyasasının gelişmesi, bankaların sunduğu hizmetlerin çeşitliliğinin artması ile birlikte alternatif yatırım araçlarının (döviz, günlük repo, vadeli mevduat, yatırım fonları, bono...vs.) bir hayli fazla olmasının sonucu olarak

işletmeler nakit seviyelerini mümkün olduğunca düşük tutma, nakit değerlerini günlük repoda, birkaç günlük vadeli hesaplarda değerlendirme yolunu tercih ederlerken kasada atıl para tutmak, VUK'un 3. maddesinde belirtildiği üzere iktisadi ve ticari icaplar açısından uygun değildir. Ayrıca böyle bir durumda TTK hükümlerince işletmenin kazanç sağlamayı hedef tutma zorunluluğu unsuru hiçe sayılarak basiretli bir tacir olmanın gereği de yerine getirilmemiş olmaktadır. Hiç bir tüccar/tacir, basiretli bir iş adamı gibi davranma zorunluluğu da dikkate alındığında kasasında normal ihtiyacının üzerinde nakdi hiç bir zaman tutmayacak ve nakit fazlasını çeşitli finansal araçlar vasıtasıyla değerlendirecektir.

Uygulamada bazen kasada atıl para tutmanın sınırı daha da zorlanıp sermayenin kat kat fazlası olarak kendini gösterebilmektedir. Böyle bir durumun varlığı da atıl nakdin kasada gösterilmesine rağmen şirkete ait paraların şirket kayıtları dışında değerlendirildiğinin bir işaretidir. Çünkü bu durumda ortaklarca söz konusu atıl paranın yarısı veya yarısının yarısı kadarı **gelir elde etmek maksadıyla** mevcut şirketi kurma yönünde değerlendirilmiştir. Dolayısıyla buradan çıkan sonuç; belli bir miktar paranın sermaye olarak konularak gelir/kazanç elde etmek amacıyla şirket kurulması şeklinde değerlendirilmesi karşısında, söz konusu sermayenin kat kat fazlası tutarda paranın gelir elde etmek yönünde değerlendirilmeyip atıl bırakılmasının düşünülemeyeceğidir.

Ayrıca işletme kasasında atıl para tutulmasının karşısında mükellef kurumun ödenmeyen vergi borcu vb. borcunun olması veya kredi kullanılarak şirketi faiz yükü ile karşı karşıya bırakması gibi durumların varlığı da VUK'un 3. maddesinde belirtildiği üzere iktisadi ve ticari icaplara uygun olmayan bir durumdur. İşletmenin normal

ihtiyaçlarının dışında nakit fazlası kasada atıl tutulurken işletmenin gerek idareye gerekse üçüncü kişilere bocunun olması veya kredi kullanılması, şirket paralarının işletmeden çekilmesine rağmen kasada gibi gösterildiğine done teşkil edecektir.

Böyle bir durumda mükellefler hakkında cezalı tarhiyat yapılmasına, yukarıda yapılan yasal açıklamalarla birlikte VUK'un 3. maddesi diğer bir yönüyle de çok sağlam bir dayanak olacaktır. Zira VUK'un 3. maddesine göre; *Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır.* Buna ilişkin 143 no'lu VUK Genel Tebliği'nde de vergi uygulamalarında her şeyden önce olayın **gösterildiği şekilde değil gerçek yönüyle** ele alınması ve buna göre işlem yapılması gerektiği belirtilmiştir. Danıştay 7. Dairesi'nin E.2000/4407, K.2003/3458 sayılı kararı da bunu destekler niteliktedir. Bu kararda; *"213 sayılı Vergi Usul Kanununun 3'üncü maddesinin (B) fıkrasında; vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin esas olduğu açıklanmıştır. Bunun anlamı; vergilendirme işlemlerinde vergiyi doğuran olayın dış dünyada görünümünü sağlayan biçimsel işlemlerin değil, bu işlemlerle tevsik edilmeye çalışılan olay ya da ilişkinin gerçek hukuksal niteliğinin esas olmasıdır. Eğer, bir olayın görünüşteki biçimi ile gerçek mahiyeti arasında bir uyumsuzluk mevcut ise, vergilendirmede, biçimsel görünüşün gerisindeki gerçek mahiyetin öne çıkarılması ve buna göre işlem yapılması anılan yasal düzenlemenin gereğidir."* Denilmektedir. İşletme kasasında normal ihtiyaçlarının dışında nakit fazlası tutulmasında olayın gerçek mahiyeti, kasada görünen olağanüstü tutarlardaki nakitin aslında işletmeden çekilmiş olması olacaktır. Dolayısıyla burada işlemin defter kayıtlarında gösterilen şekli (*Kasada gösterilen nakit fazlası*) değil, olayın gerçek

mahiyeti (*fazla nakitin işletmeden çekilmiş olması*) dikkate alınarak cezalı tarhiyat yapılabilecektir.

Konuya ilişkin diğer bir husus da; işletmelerin dönem içerisinde kasa hesabı bakiyelerini olağanüstü rakamlarda yüksek tutup dönem sonunda "Ortaklar Cari Hesabı" aracılığıyla kasadan fiktif çıkışlar yaparak bilançonun maskelenmesidir. Böyle bir durumda kasa hesabının olağanüstü yüksek bakiyesi bilançoya bakıldığında anlaşılamayacaktır. Ancak, bu durum dönem içerisinde işletmeden nakit çekildiği gerçeğini ortadan kaldırmayacağı için cezalı tarhiyat yapılmasına engel teşkil etmeyecektir. Zira bu yola başvurulmasında, mümkün olduğu kadar az vergi vermek ve bu amaçların gerçekleştirilmesi için vergiye tabi gelir ve işlemlerin, kanunların açık ve müsahahalı bulunduğu imkânlardan faydalanmak suretiyle gizlenmesi ve vergiye tabi değilmiş gibi gösterilmesi sonucu çıkaracaktır.

Maliye Bakanlığı tarafından ticari işlemler ve finansal hareketlerin taraflarının izlenmesi ve vergiyi doğuran olayların mali kurumların kayıt ve belgeleri yardımıyla tespit edilmesi amacıyla getirilen nakit hareketlerinde tevsik (*tahsilat ve ödemelerinin banka veya özel finans kurumları aracı kılınarak yapılması ve bu kurumlarca düzenlenen dekont veya hesap bildirim cetvelleri ile tevsik edilmesi*) zorunluluğu, bu konuyu da ilgilendiren isabetli bir düzenleme olup yüksek tutarlı kasa bakiyelerinin fiktif bir şekilde azaltılmasını kısmen de olsa engellemiştir.

Yukarıda yapılan bu açıklamalar doğrultusunda; mükelleflerin cezalı tarhiyatla karşı karşıya kalmamaları için kasalarında işletme kapasitesine uygun ve makul seviyede nakit bulundurmaları veya kasa hesabı bakiyesi işletme ihtiyacının üstünde ise nakit fazlasına adet hesaplayarak işletme lehine gelir kaydı yapmaları isabetli ve risksiz bir uygulama olacaktır.

4- SONUÇ

Kasa hesabı, işletmelerin çoğunda kullanılan merkezi bir hesap olup aynı zamanda kayıt dışı işlemlerin gizlenebileceği riskli de bir hesaptır. Kasa hesabında işletmenin olağan nakit çıkışları ve kapasitesi dikkate alınarak makul bir seviyede nakit bulundurulması gerekmektedir. Aksine işletmenin kasasında gerektiğinden fazla nakit tutulması durumlarında mükellefler cezalı tarhiyatla karşı karşıya kalabileceklerdir. Çünkü burada ki vergisel bakış açısı; gerçekte kasada olmayan nakit fazlasının işletmeden çekilmiş ve işletme kayıtları dışında değerlendirilmiş olmasıdır. Böyle bir durumda bu paralar üzerinde elde edilebilecek nemalar kadar şirketin dönem kazancı eksik tespit edilmiş ve bu kadar vergi ziyana sebebiyet verilmiş olacaktır. İşletmenin kasa hesabında görülen paranın gerçekte kasada olması durumunda bile işletme bu parayı kasasında tutarak çeşitli şekillerde elde edebileceği gelirlerden mahrum kalmaktadır. Bu husus ise, yazımızda değinilen tüm yasal açıklamalara aykırıdır. Özellikle hem VUK'un 3. maddesine göre iktisadi ve ticari icaplara uygun değil hem de Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre ticari işletmenin kuruluş amacına aykırı ve basiretli tacir olma gerekliliğinin ihlalidir. Dolayısıyla kasada atıl nakit bulundurulması söz konusu kanun maddelerinin mantığına ters düşmektedir. Bu nedenle mükelleflerin cezalı tarhiyatla karşı karşıya kalmamaları için işletmenin ihtiyacı dışında kasada yüklü meblağlarda nakit bulundurmamaları veya kasa hesabı bakiyesi yüksekse bir miktar vergi ödeme-yi göze alıp adat hesaplayarak gelir kaydı yapmaları uygun olacaktır.

Diğer bir husus da kasa hesabının işleyişi gereği alacak bakiyesi vermesi mümkün olmadığından ters bakiye verdiği durumlarda mutlaka bir takım kayıt dışı işlemlerin varlığı söz konusudur.

Böyle bir durumda da kasa işlemlerinin yeniden gözden geçirilmesi isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA

- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
- Ticaret Sicil Tüzüğü
- 143 No'lu VUK Genel Tebliği
- 320 No'lu VUK Genel Tebliği
- "Dönem Sonu Envanter ve Değerleme İşlemleri", ÖZTÜRK Bünyamin /ÖĞREDİK Güray, Kasım 2007